

Projecte de paternitats responsables, actives i conscients

Aharon Fernández Cuadrado; Carme Monge Marçet; Olga Ezquerro Rodríguez, Psicòleg social i psicoterapeuta; Llevadores, ASSIR Terrassa – Rubí, Mútua de Terrassa; Terrassa, Barcelona, Espanya

aharonfc@gmail.com , cmonge@mutuaterrassa.cat , oezquerro@mutuaterrassa.cat

Resum

Es presenta un projecte en col·laboració entre l'Àrea de Salut Sexual i Reproductiva de Mútua de Terrassa i el Servei de Polítiques de Gènere de l'Ajuntament de Terrassa per la creació de grups d'homes per una paternitat responsable, activa i conscient. Els grups volen ser un espai de trobada on la complicitat entre els assistents faciliti l'adquisició de competències parentals, millori la vivència i la percepció d'aquesta etapa i afavoreixi un nou model de paternitat, tenint en compte les relacions de gènere.

La finalitat última d'aquesta proposta és promoure la implicació dels homes en la cura de les criatures des de l'embaràs mateix, facilitant una major corresponsabilitat . A més, la proposta vol augmentar el benestar i la satisfacció dels futurs pares amb la criança dels seus fills/es i, directa o indirectament, el benestar de les seves criatures i les mares d'aquestes. En aquesta línia, també vol prevenir desigualtats socials, violència de gènere i altres manifestacions d'una societat patriarcal.

Es descriuen les característiques de la posada en marxa d'aquests grups a la ciutat de Terrassa, exposant el procés de captació, desenvolupament i resultats del primer grup realitzat dins d'aquesta proposta.

Paraules clau

Paternitat, intervenció grupal, corresponsabilitat

Abstract

A collaborative project involving the Sexual and Reproductive Health Department of Mútua de Terrassa and the Gender Policy Service of Ajuntament de Terrassa is hereby presented, whose aim is to establish groups of men for a responsible, active, and conscious paternity. The groups are meant to become an assembly, where complicity among equals may facilitate both the acquisition

of knowledge and parental competences, and the improvement of the own experience and perception of this stage in life, helping with the introduction of a new paternal model that considers gender relations.

The purpose of this project is to foster an increase in the participation of men in their children's care from early on in pregnancy, introducing a sense of co-responsibility. Furthermore, the proposal is set to increase the welfare and satisfaction of fathers-to-be with their children and, accordingly in a direct or indirect manner, the welfare of the children and their mothers. In this respect, it would also like to prevent social inequalities, gender-based violence and other examples of a patriarchal society.

This article describes the launch of these groups in the municipality of Terrassa, through the outlining of the recruiting process, the progress and results of the first group of these characteristics.

Keywords

Paternity, group intervention, co-responsibility

Introducció

L'ASSIR és el Programa d'Atenció a la Salut Sexual i Reproductiva que té com a finalitat donar una assistència integral i de qualitat a la dona i a la família en el vessant sexual i reproductiu [1]. Al programa de l'ASSIR hi participen diversos professionals. Específicament, les llevadores són un professional clau per la seva visió centrada en la promoció de la salut que promou la normalització de les vivències de cada etapa. D'altra banda, amb la reordenació de l'ASSIR als anys 2007 i 2017 s'incorpora als equips la figura d'un psicòleg, per oferir atenció especialitzada als trastorns de salut mental que es poden donar en l'etapa perinatal [1,2].

Tradicionalment, a l'ASSIR es treballa l'educació per la salut a través dels grups que són un espai de trobada entre iguals, on la complicitat entre els assistents facilita l'adquisició de coneixements i habilitats que fomentin l'autocura i millori la vivència i la percepció d'aquestes etapes [3,4]. La llevadora és el professional que facilita aquesta dinàmica de grup, dona veracitat als

coneixements que es comparteixen i manté la motivació dels assistents per participar i aportar les seves vivències [1,4].

En aquests grups recentment es detecta un interès creixent dels homes per exercir una paternitat més activa i responsable, paral·lelament al fet que el model de paternitat del nostre entorn està en transició [5]. El model tradicional, que assignava les tasques de reproducció i sosteniment de la vida a les dones i les tasques productives als homes (*breadwinner*) [5], ha generat paternitats distanciades, sense implicació afectiva amb autoritat impositiva i rígida, amb una transmissió intergeneracional d'aquests patrons de conducta. En l'actualitat, s'observa un canvi des d'aquest model tradicional cap a un model de pare present [6].

En aquest nou model la paternitat **present i participativa** ofereix un temps compartit i de qualitat, amb més proximitat afectiva i física i capaç de cuidar el seu nadó amb assiduitat, confiança i seguretat. Els pares assumeixen rols **corresponsables** amb les tasques domèstiques i de cures dels fills, estan **disponibles emocionalment**, i desenvolupen eines per a una **comunicació assertiva**, flexible i no impositiva. La nostra societat majoritàriament fa una demanda d'una criança més respectuosa i un projecte compartit, on s'equilibri la vida de parella i l'exercici de la paternitat [7].

El projecte «**CANVIEM-HO a l'ASSIR**» [8], desenvolupat a la ciutat de Barcelona, va ser el primer projecte que va oferir una atenció integral a la parella en la seva maternitat i paternitat, que tingués en compte les relacions de gènere i posés la mirada també en les paternitats. El projecte es va iniciar l'any 2010 per part de l'Ajuntament de Barcelona en col·laboració amb l'Institut Català de Salut, i s'ha anat ampliant i millorant des d'aleshores. Una de les accions principals va ser la implementació de «Grups d'homes per una paternitat responsable, activa i conscient» per a homes en situació de prepart. Al 2016 es va elaborar una guia de conducció de grups amb l'objectiu de estructurar les sessions, donar contingut i eines de treball per poder formar als professionals que guien aquest grups i fer difusió territorial a Catalunya [7].

Objectius

- Introduir a Terrassa un nou model d'atenció a la paternitat, que es porti a terme des dels serveis de salut, i que faciliti la implicació dels homes en la seva paternitat i en l'embaràs de les seves parelles.
- Facilitar el desenvolupament d'habilitats parentals i afectives dels homes per tal de poder desenvolupar una paternitat activa, responsable i conscient.
- Promoure l'establiment de vincles sans entre els pares i les seves criatures, iniciant aquest vincle des de l'embaràs.
- Afavorir una relació de parella positiva i saludable en aquestes etapes, tot potenciant la corresponsabilitat en les tasques domèstiques i de cura
- Qüestionar models hegemònics de masculinitats que son tòxics per als homes i per la societat en general.
- Promoure la consciència i l'expressió emocional dels homes del grup com a forma d'autocora de la salut i la creació de vincles sans.
- Facilitar entre els homes del grup la construcció de masculinitats alternatives, diverses, flexibles i saludables.

Metodologia

Descripció de la proposta

La proposta de grup d'homes que presentem és una intervenció grupal amb perspectiva de gènere per a homes en situació de pre-part. La finalitat d'aquest grup és poder facilitar a les persones participants un espai propi de confiança i seguretat entre homes on poder treballar específicament temes al voltant de la paternitat des de l'experiència masculina. Amb l'acompanyament d'un equip de professionals, els homes poden gestionar la seva situació actual de manera positiva i saludable, potenciant els seus recursos personals i fent visibles les oportunitats per al creixement personal en aquest moment vital.

Població diana

El projecte està dirigit principalment a homes de la ciutat de Terrassa de totes les edats, la parella dels quals està en situació de gestació. De manera preferent, la dona estarà entre la setmana 15 i la 25 de gestació (per facilitar que els homes també vagin als grups de pre-part) i que segueixin el seu embaràs en els programes ASSIR.

Metodologia grupal

S'aposta per una metodologia grupal ja que entenem el grup com una eina fonamental per a la sensibilització, la conscienciació i la capacició de les persones, afavorint el propi desenvolupament personal i la transformació social. El treball grupal s'orienta des d'una vessant psicosocial, basat en l'ús de dinàmiques participatives, experiencials i inductives.

Per tant, la proposta dona major èmfasi a la revisió, exposició i anàlisi de la pròpia experiència afectiva i necessitats. Els homes poden compartir les seves dificultats, temors, dubtes, desitjos i necessitats en relació a la paternitat i l'embaràs, part i post-part, i desenvolupar habilitats parentals i afectives. Paral·lelament, el grup també facilita la prevenció de possibles problemàtiques adjacents, com la violència masclista, la violència familiar, l'ansietat, la depressió, les addiccions, etc.

La intervenció grupal ha constatat de quatre sessions de 2 hores de duració. Els continguts de les sessions han estat el següents:

- Sessió 1: Els homes davant la paternitat i la criança
- Sessió 2: L'acompanyament del pare en l'embaràs i el part
- Sessió 3: El rol del pare al post-part i la criança
- Sessió 4: Emocions i parella

Accés al grup

La proposta contempla que els homes accedeixin al grup a través de les llevadores de l'ASSIR com a professionals referents de contacte per als homes. Així, principalment s'ha fet una captació dels participants a partir de la informació proporcionada a consulta per les llevadores directament als homes o a les parelles d'aquests. També és van penjar cartells a les sales d'espera i s'ha realitzat difusió per diferents xarxes socials per tal d'arribar al màxim d'homes possible. Prèviament a l'inici del projecte, les llevadores que hi participen van rebre una formació amb perspectiva de gènere sobre masculinitats, paternitats i els grups d'homes.

Avaluació

En aquests moments no s'ha plantejat un procés d'avaluació sistemàtica per als grups que presentem, atès que ens trobem una fase de pilotatge del mateix.

Tot i així, s'ha recollit informació dels participants sobre la satisfacció amb la intervenció rebuda, els resultats dels quals es presentaran al següent apartat.

Resultats destacables

Malgrat que no s'ha aplicat una avaluació sistemàtica de l'impacte de la intervenció, sí que podem extreure algunes evidències que avalen l'èxit i l'eficàcia de la proposta. Una d'aquestes evidències està relacionada amb el fet que, al grup realitzat durant el 2019, es van inscriure 26 homes, dels quals 18 han participat finalment. L'assistència mitjana ha estat de 14 homes per sessió.

Els resultats que presentem a continuació corresponen als obtinguts a partir del qüestionari de satisfacció dels homes participants. En aquest qüestionari s'obté informació a través de la percepció dels homes en relació a la valoració global del grup i les propostes de millora per als grups posterior. El qüestionari s'administra en finalitzar la quarta sessió.

En concret, si ens fixem en les preguntes sobre les instal·lacions, mitjans tècnics i organització [Figura 1], observem que la majoria dels enquestats consideren que la organització ha estat adequada o molt adequada (87,5%), amb una duració de la intervenció adequada (75%) i un espai que va ser adequat (62,5%) o molt adequat (37,5%). Pel que fa al nombre de participants, la valoració va ser més confrontada amb la meitat del grup que creu que va ser poc adequat i l'altre meitat, adequat.

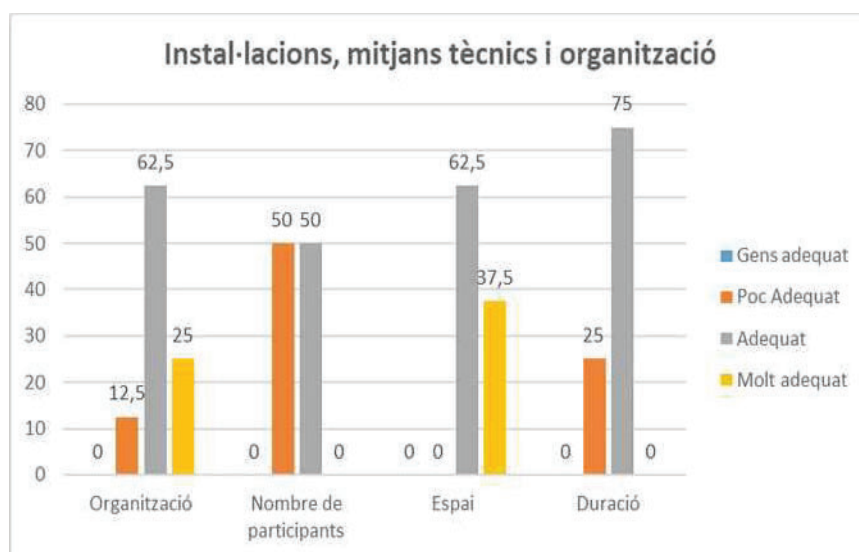

Figura 1: Satisfacció amb instal·lacions, mitjans tècnics i organització

Pel que fa als continguts i la metodologia del grup, el 100% dels enquestats consideren que els continguts han estat molt rellevants i del seu interès. A més, la majoria d'aquests (87,5%) consideren que els continguts s'han ajustat molt a les seves necessitats. En relació a la metodologia utilitzada, el 62,5% creuen que les dinàmiques proposades han facilitat molt adequadament el treball en relació a la paternitat, la cura i la preparació al naixement. Finalment, el 87,5% dels homes que han donat resposta al qüestionari creuen que els continguts de les sessions són molt aplicables a la seva vida [Figura 2].

Per finalitzar, és important destacar que la totalitat dels homes enquestats han indicat que estan molt satisfets amb el grup realitzat. En concret, a nivell qualitatiu, es destaquen com a aspectes positius del grup el fet que sigui un grup no mixt, el clima de confiança generat i el fet de poder tenir un espai on poder compartir experiències en relació a la paternitat i preparar-se per aquesta transició. També posen en valor poder expressar-se a nivell emocional sobre aspectes relacionats amb la perinatalitat i la paternitat. En aquest sentit, valoren molt positivament les dinàmiques proposades que ha facilitat prendre consciència d'aquestes emocions i necessitats.

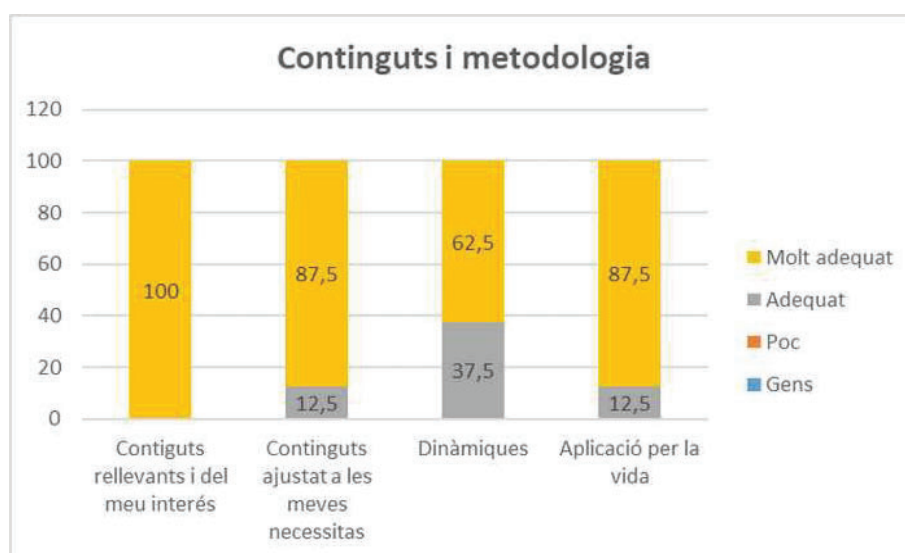

Figura 2: Satisfacció amb els continguts de les sessions i la metodologia emprada

Finalment, també s'ha preguntat sobre l'impacte que ha tingut el grup en generar canvis en relació a la paternitat, el pre-part i/o el post-part. En aquest sentit els homes han destacat que el fet d'escoltar a la resta de pares ha

facilitat la presa de consciència del moment vital que estaven vivint, del procés de transició cap a la paternitat i estar més preparats per l'arribada de la seva criatura. També han pogut definir millor el seu rol com a pare en tot el procés i en relació a les necessitats de les criatures, destacant la necessitat de passar més temps de qualitat amb els seus fills i filles. En aquest sentit, destaquen com el grup els ha ajudat a conèixer més aspectes de la criança i adquirir més competències parentals. En definitiva, el grup els ha ajudat a ser més conscients de la seva paternitat i del impacte d'aquesta en les seves criatures, la mares gestants i per a ells mateixos.

Propostes de millora: Després de la implementació del primer grup d'homes veiem possibilitats de millora en relació a la intervenció específica grupal:

- Realitzar els grups amb regularitat, fins a dos grups en un any natural.
- Possibilitar la realització dels grups de forma telemàtica dins el context de pandèmia per la COVID.
- Facilitar que la participació als grups d'homes no impedeixi la participació en els grups de preparació al naixement que ja s'ofereixen des de l'ASSIR.
- Millorar la difusió, captació i la informació prèvia del grup tant des de la Mútua de Terrassa, com des de l'Ajuntament de Terrassa.
- Ampliar el nombre de sessions realitzades incloent a la vegada i, com a mínim, una sessió post-part en cada grup.
- Limitar les inscripcions per oferir grups de treball més reduïts i poder oferir un treball grupal de més profunditat.
- Disposar d'espais per oferir un entorn còmode i relaxat que faciliti el treball personal dels assistents.
- Assegurar, un cop posat en marxa, la seva viabilitat i manteniment, donant-li un tracte preferent.

Conclusions

La implantació del Projecte de paternitats responsables, actives i conscients a Terrassa ha sigut satisfactòria des del nostre punt de vista. La valoració de la participació és positiva degut als antecedents de baixa representativitat del homes en els grups tradicionals de pre-part i en comparació a la participació en els grups de pares fets a Barcelona inicialment.

En la mateixa línia, s'observa una alta satisfacció dels participants en relació a tots els aspectes del curs. Destaquem que la meitat dels participants van fer demanda de crear grups de treball més reduïts per facilitar l'adquisició de les habilitats parentals i afectives que els permeti practicar una paternitat més conscient, activa i present.

Les dinàmiques de treball en grup que utilitzem freqüentment en salut, han demostrat ser una via eficaç per treballar els temes de paternitat, la cura i la preparació al naixement des d'una perspectiva de gènere. Queda palès que crear grups no mixtes ha permès generar un clima de confiança que sigui plataforma de l'expressió d'emocions i pensaments lligades a la paternitat. Aquestes dades coincideixen amb els resultats dels grups d'homes de Barcelona, i per tant demostren que Terrassa concorda amb altres referents del nostre context social.

Ens satisfà que els participants també valorin la importància dels iguals com a recurs per reflexionar sobre els models de paternitats vigents, escoltar a la resta de futurs pares, i poder aprendre d'altres formes de definir el rol de pare en relació a les necessitats del nadó. Creiem, per tant, que s'ha aconseguit l'objectiu de facilitar la creació de masculinitats alternatives, flexibles i saludables.

Si ens fixem en el projecte de forma més àmplia, sentim que ofereix una oportunitat de millora del rol de les llevadores com a agent de salut. La posada en marxa dels grups permetrà que la llevadora, prèviament formada en els rols de gènere i models de paternitat, guanyi influència sobre la salut de les unitats familiars. També facilita l'ampliació de les competències pròpies i la inclusió dels homes en les activitats de l'ASSIR, que tradicionalment ha estat vinculada a la salut de les dones.

Finalment, queda pendent quan la situació sanitària ho permeti, posar en marxa el programa definitiu d'educació en paternitat. També voldríem poder ampliar l'àrea d'intervenció a altres zones d'influència de Mútua de Terrassa.

Bibliografia

- [1] Departament de Salut de la Generalitat de Catalunya. "Cartera de Serveis de les Unitats d'Atenció a la Salut Sexual i Reproductiva de Suport a l'Atenció Primària". Direcció General de Planificació i Avaluació, 2019. ISBN: 978-84-393-7643-9.
- [2] Departament de Salut de la Generalitat de Catalunya. *Pla Estratègic d'Ordenació de Serveis de l'Atenció a la Salut Sexual i Reproductiva*. Direcció General de Planificació i Avaluació, 2007. ISBN: 978-84-393-7644-6.
- [3] WHO. "Preconception care to reduce maternal and childhood mortality and morbidity". Meeting report. Geneva: World Health Organization Headquarters; 2012.
- [4] Departament de Salut de la Generalitat de Catalunya. "Protocol de seguiment de l'embaràs a Catalunya, 3ª edició". Disponible a: https://salutpublica.gencat.cat/ca/ambits/promocio_salut/Embaras-part-i-puerperi/Protocol-de-seguiment-de-lembaras/, consulta 25 febrer 2021.
- [5] J Lewis. "The decline of the Male Breadwinner Model: Implications for work and care". *Social Politics*, 8(2), 2001, pp. 152-169.
- [6] P Abril, T Jurado, J Monferrer. "Paternidades en construcción". A *Padres y madres corresponsables. Una utopia real*. Ed. La Catarata. 2015, pp. 100-143.
- [7] C Martínez Bueno, A Fernández Cuadrado. "Guia per una conducció de grups d'homes per una paternitat responsable, activa i conscient". Ajuntament de Barcelona, 2016.
- [8] Servei d'Atenció a Homes de l'Ajuntament de Barcelona. "Projecte Canviem-ho", <https://ajuntament.barcelona.cat/dones/ca/informacio-i-atencio/informacio-i-atencio-als-homes/projecte-canviem-ho>, consulta 25 febrer 2021.